

IV. NEKROLOGI

PROF. DR HAB. PIOTR BUCZKOWSKI (1950 – 2003)

W dniu 2 stycznia 2003 r. zmarł nagle Piotr Buczkowski, socjolog, działacz społeczny i samorządowy, polityk. Odszedł nie tylko naukowiec, ale także zaangażowany obywatel, jeden z grupy działaczy Komitetów Obywatelskich, którzy współtworzyli kształt samorządności terytorialnej w Polsce.

Piotr Buczkowski urodził się w 1950 r. w Szczecinie, jednak swoje życie związał z Wielkopolską. W Poznaniu podjął studia, zamieszkał w podpoznańskiej Mosinie.

Piotr Buczkowski ukończył studia socjologiczne. Pracę doktorską napisaną pod kierownictwem profesora Leszka Nowaka obronił w 1977 r., a w 1982 r. na podstawie pracy *Z problematyki teorii społeczeństwa ekonomicznego* – otrzymał tytuł doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie socjologii.

W latach 1975-1979 był zatrudniony w Instytucie Filozofii UAM, gdzie prowadził zajęcia z filozofii społecznej, filozofii nauki oraz teorii rozwoju społecznego. W latach 1979-1981 pracował w Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie. W 1982 r. z powodów politycznych został usunięty z uczelni i rozpoczął pracę w Instytucie Psychologii Polskiej Akademii Nauk, gdzie w 1988 r. został mianowany docentem. W 1989 r. podjął pracę w Instytucie Socjologii UAM, w kierowanym przez prof. Janusza Ziolkowskiego Zakładzie Socjologii Cywilizacji Współczesnej. W Instytucie stworzył Zakład Badań Społeczności Lokalnych i Regionalnych, którym kierował aż do śmierci.

Zainteresowania naukowe Profesora Piotra Buczkowskiego obejmowały początkowo filozofię społeczną, w szczególności problematykę funkcjonowania i rozwoju społeczeństw współczesnych. Od połowy lat osiemdziesiątych odchodzi od makrostrukturalnych analiz w duchu niemarksistowskiego materializmu historycznego, na rzecz badań dotyczących świadomości społecznej – jej struktury, przekształceń i typów. W latach osiemdziesiątych publikuje – zwłaszcza na łamach paryskiego „Kontaktu” oraz w podziemnym „Przyjacielu Nauk” – szereg analiz pokazujących słabości oraz opresyjny charakter systemu komunistycznego. W końcu lat osiemdziesiątych włącza się w badania empiryczne w ramach prowadzonych przez prof. Marka Ziolkowskiego badań na temat świadomości wielkoprzemysłowej klasy robotniczej.

Przełom polityczny roku 1989, a zwłaszcza działalność Komitetów Obywatelskich i pierwsze wybory samorządowe, które odbyły się w 1990 r., zmieniły nie tylko życie prof. Piotra Buczkowskiego – zaangażował się on bowiem w działalność samorządową – ale także, do pewnego stopnia, jego zainteresowania naukowe.

Szczególnie istotna wydaje się tu współredagowana przez niego książka *Podmiotowość: możliwość – rzeczywistość – konieczność*. Książka zarysowuje teoretyczne przesłanki rekonstruowania autonomicznych wspólnot społecznych i upodmiotowienia w różnych sferach życia społecznego. Co charakterystyczne, we wstępie tomu pojawia się aspiracja do tego, by książka stanowiła diagnozę i element namysłu nad możliwościami upodmiotowienia. Odejście od czysto poznawczej postaci refleksji naukowej na rzecz opisu i dyskusji na temat zachodzących przemian społecznych i politycznych, będzie cechą charakterystyczną dalszej twórczości Piotra Buczkowskiego. W 1991 r. ukazuje się jeszcze tom pod jego redakcją *The social horizons of knowledge*, będący pokłosiem bardziej teoretycznie zorientowanych zainteresowań. W rok później ukazuje się w czasopiśmie „Samorząd Terytorialny” artykuł pod tytułem *Społeczna percepcja*.

cja reformy samorządowej. Problematyka samorządu, odrodzenia podmiotowości na poziomie samorządności terytorialnej stała się głównym obszarem zainteresowań Piotra Buczkowskiego. Duża część publikacji zawierała namysł nad społecznym kontekstem przebiegu reform decentralizacyjnych i sprawnością samorządu terytorialnego. Wiele jego tekstów stanowiło głos w dyskusji – często polemiczny – nad procesami decentralizacji państwa, reform administracji, kompetencji samorządów. Wypowiedzi Profesora Buczkowskiego były głosem socjologa komentującego i oceniającego przekształcenia systemu politycznego i administracyjnego. Charakterystyczny jest tytuł współredagowanej przez niego książki: *Samorząd terytorialny drogą do demokracji*. Z jego inicjatywy i pod jego redakcją powstało wielotomowe wydawnictwo stanowiące bilans pierwszej kadencji samorządu terytorialnego.

Tematem przewijającym się w publikacjach Piotra Buczkowskiego była problematyka rozwoju zrównoważonego. Zagadnienia ekologiczne łączył on z procesami odbudowy wspólnot lokalnych, odnosząc jednocześnie podmiotowość w sensie polityczno-administracyjnym do przemian świadomości. Innym kluczowym pojęciem, obecnym w wielu publikacjach, jest subsydiarność. Wydaje się, że z czasem, w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych, pojęcie to zastępuje wcześniej wielokrotnie przywoływane pojęcie podmiotowości.

Socjologiczna analiza funkcjonowania samorządu terytorialnego, zagadnienia odrodzenia świadomości regionalnej i regionalizacji, problematyka rozwoju wspólnot lokalnych były obecne w działalności dydaktycznej Piotra Buczkowskiego. Prowadził on wiele wykładów dotyczących zarówno zagadnień ustrojowych, teorii opisujących społeczności lokalne i regionalne, jak i problemów samorządności i regionalizacji w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. Problematyka wspólnot lokalnych, regionalnych oraz rozwoju była obecna w przygotowanych pod jego kierownictwem pracach magisterskich oraz doktorskich.

Piotr Buczkowski nie był typem badacza zamkniętego w wieży z kości słoniowej. Był człowiekiem pełnym energii, pomysłów i pasji. Był zaangażowany w działalność opozycyjną, co przypłacił utratą pracy w Akademii Medycznej w Szczecinie. W okresie stanu wojennego był redaktorem i publicystą pism podziemnych, m.in. „Veto” oraz „Przyjaciel Nauk”.

W 1989 r. zaangażował się w prace Komitetu Obywatelskiego w Mosinie. W wyborach samorządowych w 1990 r. został wybrany radnym. Był jednym z grona działaczy samorządowych, którzy podjęli działalność publiczną i następnie w ciągu kilku miesięcy przeszli szereg wyborów do kolejnych ciał, tworząc zręby polskiego samorządu. Był jednym z inicjatorów powołania Krajowego Sejmiku Samorządu Terytorialnego, ogólnopolskiego ciała reprezentującego samorząd terytorialny, którego został Przewodniczącym. Należał do grona działaczy samorządowych zaangażowanych w wysiłek przemian ustrojowych i administracyjnych państwa. Skutkiem tego były nie tylko inicjatywy ustaw decentralizacyjnych, ale i częste spory ze stroną rządową.

W latach 1992-1994 Piotr Buczkowski stał na czele polskiej delegacji do Stałej Konferencji Władz Lokalnych i Regionalnych Europy, do której Polska została przyjęta w 1992 r. Z Jego inicjatywy, jako przewodniczącego Prezydium Krajowego Sejmiku Samorządu Terytorialnego, zostały zorganizowane dwa Kongresy Samorządu Terytorialnego. Piotr Buczkowski był jednym z inicjatorów powołania Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu.

W latach 1993-1997 Piotr Buczkowski był posłem do Sejmu, gdzie pełnił rolę Przewodniczącego Komisji Samorządu Terytorialnego. Od 1996 r. był Prezydentem Unii Wielkopolski, stowarzyszenia działającego na rzecz regionalizmu i propagowania tożsamości Wielkopolski. W latach 1998-2002 pełnił obowiązki dyrektora oddziału terenowego Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Poznaniu.

Piotr Buczkowski interesował się problematyką europejską od wczesnych lat dziewięćdziesiątych, traktując funkcjonowanie samorządów i – zwłaszcza – wdrażanie zasady subsydiarności, za podstawę ustroju w demokratycznych społeczeństwach. Nie był jednak bezkrytycznym zwolennikiem rozwiązań obecnych w krajach europejskich. Dostrzegał tam również przejawy centralizacji. Był zwolennikiem regionalizacji jako upodmiotowienia osłabionych wspólnot regionalnych. Problematyka europejska była jedną z jego pasji, która zajmowała go coraz intensywniej. Jak zwykle, miał wypracowane stanowisko, miał pomysły na działanie. Tych pomysłów i wielu innych nie dane mu będzie zrealizować.